

Олександр ПАНАСЮК

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті обґрунтовуються проблеми розкриття сутності формування моральних цінностей у процесі навчально-виховної роботи і розвитку в пізнавальній діяльності культурологічних поглядів студентів зі спеціальності «фізична культура».

У навчальному процесі та позааудиторній діяльності варто розвивати професійне мислення студентів на основі нових освітніх технологій, ефективно здійснювати управління професійно-моральною підготовкою майбутніх вчителів через багатоманітні форми навчально-виховної діяльності особистості.

Ми встановили, що необхідність теоретичного обґрунтування ролі педагогічних явищ у навчальній та позааудиторній діяльності студентів впливає на розкриття сутності практичних матеріальних і духовних надбань, які відображають історично досягнутий рівень розвитку сучасної науки відповідно до вимог Болонського процесу та втілюються в результати продуктивної діяльності фахівців, що суттєво вдосконалює технологію професійної підготовки особистості.

Проведене дослідження, здійснення констатувального та формувального експериментів, метою яких було довести або спростувати положення науково-пошукової роботи про те, що сконструйована нами система управління професійно-моральною підготовкою студентів фізичної культури сприяє активізації засвоєння духовних знань майбутніми бакалаврами, спеціалістами і магістрами, підвищує ефективність педагогічної діяльності викладачів ВНЗ у процесі реалізації нормативних курсів через різноманітні форми навчально-виховної діяльності особистості.

Вивченням даної проблеми займалися І. Д. Бех, І. А. Зязюн, М. Б. Євнух, В. М. Мадзігон, Н. Г. Ничкало, А. С. Нісімчук, А. В. Цьось, В. П. Кравець та інші вчені.

Метою статті є визначення теоретичних аспектів розвитку майбутніх учителів фізичної культури.

У процесі дослідження ми використали новітні підходи до розуміння наукових термінів у сучасній педагогічній науці і адаптуємо їх у ході науково-пошукової роботи через реалізацію їх змісту.

Науковий термін «виховальні відносини» – це відносини, орієнтовані на повноцінний розвиток кожної особистості, здатної на активну роль у збереженні і примноженні соціальних цінностей і до співжиття в соціумі за моральними принципами [2, 65, 89].

Виховання є усвідомленим і цілеспрямованим зрощуванням людини як особистості відповідно до специфіки цілей, соціальних груп та організацій, в яких воно здійснюється. На відміну від соціалізації – процесу неперервного, виховання – процес дискретний, перервний, здійснюється планомірно, обмежений місцем і часом.

Виховна технологія – це науково обґрунтований засіб, який містить необхідні й достатні умови для розвитку та реалізації особистісного потенціалу виховання, свідомого залучення його до системи вироблених людством цінностей. Умови, що мають забезпечувати повноцінний морально-духовний розвиток особистості, трактуються як створення педагогом моделі організації виховного процесу з послідовною орієнтацією на певну систему цілей, доцільну послідовність у їх досягненні та на психологічно виважену гуманістичну суб'єкт-суб'єкту взаємодію [4, 65, 98].

Виховне середовище – це середовище безпосереднього й опосередкованого впливу на студента на мікрорівні; сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, що створює умови життєдіяльності особистості, передання їй суспільно-історичного досвіду людства і національної культури, впливає на формування її фізичних, психічних і соціально-адаптивних можливостей, процес і повноту творчої самореалізації [5, 76–77].

Виховна технологія є науково обґрунтованим засобом, який містить необхідні й достатні умови для розвитку та реалізації особистісного потенціалу вихованця, свідомого залучення його до системи вироблених людством цінностей. Умови, що мають забезпечувати

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТРУДОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

повноцінний морально-духовний розвиток особистості, трактуються як створення педагогом моделі організації виховного процесу з послідовною орієнтацією на певну систему цілей, доцільну послідовність у їх досягненні та на психологічно виважену гуманістичну суб'єкт-суб'єктну взаємодію [1, 34–35, 67, 76].

Моральні цінності – це поняття етики, яке відображає значущість для індивіда проявів моралі як регулятора суспільно належної поведінки і є втіленням його суб'єктивного діяльно-зацікавленого ставлення до реалізації у житті моральних норм і принципів [3, 145–146, 167, 169].

Культура мови – це дотримання ustalених норм вимови, слова та форм вживання моральних побутових фраз.

Культура поведінки – це дотримання основних вимог і правил людського співжиття, вміння знаходити правильний тон у спілкуванні з оточуючими, зокрема з учнями та молоддю.

На основі поданих вище наукових термінів у дослідженні ми ввели поняття «культурологічні моральні погляди».

Культурологічні моральні погляди студентів – це інтерактивне об'єднання практичних, матеріальних і духовних надбань суспільства, які відображені у свідомості особистості й реалізуються через дотримання ustalених норм вимови, основних вимог і правил людського співжиття та конкретної педагогічної діяльності особистості.

Ми встановили, що теоретична діяльність особистості сама по собі не призводить до змін у предметах і явищах зовнішнього світу, але дає змогу передбачати їх, завчасно прогнозувати майбутні моральні наслідки. Психологічна діяльність студента тому називається теоретичною, що дозволяє вдосконалювати результати практичних дій у процесі конкретної поведінки. Отже, теоретично-виховні види виховної діяльності займають не тільки провідне місце в інтелектуальному розвитку майбутніх фахівців, а й визначають успіх у практичній праці через моральні зобов'язання.

Для розуміння теорії педагогічної технології формування моральних цінностей важливо знати певні закономірності формування нових розумових дій, уміти передбачати різні види пізнавальної побутової діяльності. Формування моральних поглядів відбувається під впливом дій зовнішніх, матеріальних, бо вони дають можливість невидимі внутрішні дії зробити видимими (доступними), показати їх зміст студентам, зробити їх зрозумілими для кожного майбутнього вчителя.

Проводячи дослідження, ми переконалися, що створення надійної, достовірної системи цілей у професійній підготовці особистості є динамічним і складним питанням, яке цікавить не тільки теоретиків-педагогів, а насамперед викладачів-практиків і має певні причини у формуванні позитивних моральних якостей студентів фізичної культури.

Цей аспект передбачає концентрацію зусиль на головному. Користуючись технологією формування моральних поглядів викладачі ВНЗ повинні вміти не лише визначати і конкретизувати цілі, а й впорядковувати їх, встановлювати першочергові моральні завдання, порядок і перспективи майбутньої професійної навчально-виховної діяльності студента. Таке розуміння моральних завдань впливає на ясність і гласність спільної роботи викладача і студентів. Конкретні навчально-виховні цілі у формуванні моральних поглядів дають можливість викладачеві пояснити студентам орієнтири в їх загальній професійній навчально-виховній діяльності, обговорити разом з ними механізм реалізації моральних якостей особистості.

Обраний нами підхід у дослідженні моральних цінностей дав змогу врахувати створення еталонів оцінки результатів побутової навчально-виховної діяльності. Звертання до чіткого формулювання цілей розвитку моральних поглядів, які виражаються через результати побутової та духовної діяльності, піддаються більш надійній і об'єктивній оцінці. Це дозволяє систематично формувати у студентів об'єктивні оцінні моральні навички.

Ми встановили, що головна особливість процесу засвоєння професійних моральних дій полягає у тому, що такі дії завжди є активними: моральні знання можна передати лише тоді, коли їх беруть, тобто коли студенти виконують певну творчу діяльність, в процесі якої формуються основи культури праці та фізкультурні навички, розвиваються моральні цінності.

Отже, процес засвоєння моральних знань – це завжди виконання певних пізнавальних дій, усвідомлення їх суті. Викладач повинен бути впевнений, що студенти володіють всією необхідною системою моральних навичок, реальних дій, які складають уміння здобувати майбутню професію. Дія – це одиниця аналізу навчально-виховної праці студента. Викладач

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТРУДОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

має знати, передбачати її структуру, функціональні можливості, основні риси, етапи та закономірності становлення творчої особистості, котра володіє системою моральних знань.

Студенти розуміють, що будь-яка людська дія завжди спрямована на певний предмет, моральне поняття чи явище. Наприклад, студент аналізує поняття реабілітації, вивчає будову комп'ютера, норми і правила поведінки, прилучається до наукової роботи у сфері оцінки моральних якостей. Отже, дія завжди цілеспрямована і в процесі її виконання студент одержує певний результат щодо формування моральних цінностей. Він може збігатися з поставленою професійною метою, а може йти всупереч їй.

У ході дослідження ми виявили, що мета навчально-виховної дії нерозривно пов'язана з таким важливим компонентом, як мотив моральної діяльності. Мотив спонукає студента ставити і досягати різноманітних моральних результатів, виконувати відповідні навчально-виховні дії. Коли мотиви не обґрунтовані, не усвідомлений кінцевий результат, навчання як вид професійної пізнавальної діяльності втрачає сенс.

У ході наукового пошуку виявлено, що в структуру будь-якої дії входить та чи інша система операцій, за допомогою яких дія виконується. Так, для дії порівняння необхідно виділити ознаку (основа для порівняння), на базі якої будуть порівнюватися моральні явища. Потім робиться висновок, одержаний за результатами порівняння, що дає змогу завершити пізнавальну дію у формуванні моральних цінностей.

Ми передбачили, що наступним компонентом формування моральних цінностей є орієнтовна основа дії. Це система умов, на яку реально спирається студент при виконання певних моральних дій. Важливо знати, що ця система умов педагогічної діяльності може бути подана з різних позицій. Педагогічні умови можуть відображати окремі особливості конкретного морального випадку, а можуть фіксувати і загальні, суттєві для всього класу явищ морального спрямування.

У процесі реалізації моральних дій із засвоєння основ професійної праці у навчанні та побуті студент проявляє свою індивідуальність, яку треба враховувати в ході організації побутової навчально-виховної діяльності майбутнього вчителя.

Таким чином, природа і механізм засвоєння моральних знань з основ розвитку професійних якостей є складовою технології формування моральних цінностей, основою педагогічної діяльності у сучасній школі.

Пристаючи до дослідження, ми обґрунтували методику проведення науково-пошукової роботи, розпочавши її з визначення наукового терміна самосвідомості, яка є складовою ланкою технології формування моральних цінностей. Свідомість – це усвідомлення студентом себе самого як особистості, своїх фізичних і розумових здібностей, вчинків і дій, їхніх мотивів і мети, власного ставлення до зовнішнього світу, інших людей і до самого себе.

У процесі дослідження ми передбачили, що кожне соціальне явище має свою історію, яка охоплює процес її зародження, становлення, конкретизації, формування та реалізації. Свідомість, охоплена в генетичному аспекті, може бути визначена об'єктивно у певних межах. У такому разі вона окреслюється як явище закономірне, а не випадкове, як феномен, що має внутрішню логіку, а не щось штучно сконструйоване.

У ході пошукової роботи ми виробили власне ставлення до розуміння проблеми свідомості особистості і спрямували обґрунтування концепції дослідження у вірному соціальному руслі. Специфіка професійної свідомості студентів ВНЗ полягає в тому, що вона не лише відображає об'єкт пізнання, а й допомагає ефективно формувати професійні риси особистості, її моральні погляди.

Таким чином, навчально-виховна діяльність, спрямована на комплексне вивчення моральних поглядів студентів дає змогу узагальнити наше бачення ролі навчально-виховної діяльності, що активізує професійні моральні інтереси викладачів, сприяє підвищенню їх педагогічної культури, дозволяє вдосконалити вміння і навички студентів для проведення виховної роботи у сучасній загальноосвітній школі.

У процесі дослідження ми передбачили розкриття сутності формування моральних цінностей студентів у навчально-виховній діяльності та обґрунтування технологій модульно-пізнавального, модульно-технологічного, модульно-розвивального спрямування виховної роботи через різноманітні форми навчально-виховної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури.

Ми намагались дослідити технологічні аспекти динаміки стану формування моральних цінностей у студентів, обґрунтувати основні модулі навчально-виховної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури для засвоєння моральних знань.

У ході науково-пошукової роботи нами враховано те, що в навчально-виховній діяльності варто розвивати моральне мислення на основі нових освітніх технологій, ефективно здійснювати формування моральних цінностей студентів через різноманітні форми навчально-пізнавальної діяльності майбутнього вчителя фізичної культури.

Проведене нами дослідження, здійснення констатувального та формувального експериментів, мета яких – довести, що сконструйована нами система формування моральних цінностей у майбутніх вчителів фізичної культури сприяє активізації засвоєння ними моральних знань, підвищує ефективність педагогічної діяльності викладачів у процесі реалізації нормативних курсів через різні форми навчально-пізнавально-виховної діяльності майбутнього педагога.

В поняття «технологія формування моральних цінностей» ми вкладаємо комплекс ланок, який включає: прогнозування запланованих результатів в моральній підготовці особистості; засоби діагностики динаміки стану модульно-виховної підготовки; підбір обґрунтованих моделей навчання; критерії вибору оптимальної моделі для одержання конкретних умов у розвитку набуття знань педагогічної культури.

Таким чином, формування культурологічних цінностей базується на основі вивчення циклу навчальних дисциплін, які подаються у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури на основі використання навчальних програм та відповідних цілеспрямованих курсів впливають на результати виховної підготовки студентів ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Падалка О. С., Нісімчук А. С., Смолюк І. О., Шпак О. Т. Педагогічні технології. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1995. – 254 с.
2. Падалка О. С. Професійно-економічна підготовка вчителя: Монографія. – К.: Четверта хвиля, 2001. – 310 с.
3. Нісімчук А. С. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Аттіка, 2007. – 344 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. – К.: Рад. школа, 1979. – 282 с.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори: В 2-х томах. – К.: Рад. школа, 1983. – Т. I. – 288 с.
6. Нісімчук К. О., Панасюк Н. Л. Методика використання інформаційних технологій у підготовці майбутніх інженерів-педагогів: Навч. посібник – Луцьк: Твердиня, 2007. – 210 с.